

Mednarodno sodelovanje kot orodje za dvig motivacije in krepitev organizacijskih veščin učiteljev

Urška Slapšak in Andreja Lenc

Teoretska izhodišča

Živimo v času hitrih sprememb, ki od vsakega posameznika zahtevajo veliko mero prilagajanja, učenja in strpnosti. Kakovostna vzgoja in izobraževanja sta ob teh spremembah ključna, saj je ravno učitelj tisti element, ki posreduje med hitro razvijajočim se svetom in učenci, ki bodo kmalu vstopili vanj (Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu: Izboljšanje kakovosti izobraževanja učiteljev, 2007).

Znanje, ki ga je učitelj pridobil v času izobraževanja, še zdaleč ne zadostuje za njegovo uspešno poklicno pot. Ključen je torej učiteljev stalen profesionalni in osebni razvoj. Kakovost učiteljevega učenja in poučevanja je eden ključnih dejavnikov napredka, zato večina članic Evropske unije vzgojo in izobraževanje uvršča med prednostne politične, gospodarske in socialne naloge (Zelena knjiga o izobraževanju učiteljev v Evropi, 2001). Govorimo o vseživljenjskem učenju učiteljev, o katerem so pisali številni teoretiki.

Valentič Zuljan (2001:131) učiteljev profesionalni razvoj razlaga kot:

»proces signifikantnega in vseživljenjskega učenja, pri katerem učitelji osmišljajo in razvijajo svoja pojmovanja ter spreminjajo svojo prakso poučevanja; gre za proces, ki vključuje učiteljevo osebnostno, poklicno in socialno dimenzijo in pomeni učiteljevo napredovanje v smeri kritičnega, neodvisnega, odgovornega določanja in ravnanja.«

Obran in Ivanuš Grmek (2010) opisujeta profesionalni razvoj učiteljev kot vseživljenjski proces, ki poteka na več ravneh, ki se med seboj povezujejo in prepletajo: nova znanja o nekem predmetu, načini poučevanja, razvijanje raznih spretnosti, raziskovanje, samoevalvacija, interakcija z učenci, spreminjanje prepričanj, vrednot ...

Terhart (v Valenčič Zuljan, 2012) učiteljev profesionalni razvoj razlaga v ožjem in širšem smislu. V širšem pomenu se učiteljev profesionalni razvoj začneja z vstopom v proces izobraževanja in konča z upokojitvijo oz. opustitvijo poklica. V ožjem pomenu pa je omejen na poučevanje oz. na tista obdobja, v katerih se posameznik zaradi različnih razlogov v resnici razvija in napreduje (npr. kritični dogodki v poklicu ali družini, udeležba v formalnem izobraževanju, branje strokovne literature, raziskovanje lastne pedagoške prakse, manj formalno druženje in izmenjava mnenj s kolegi) (ibid.).

Marentič Požarnik (2000a: 9–10) trdi, da je že naloga izobraževalne ustanove opremiti posameznika s potrebnimi kompetencami, ga razviti v razmišljujočega praktika in ga motivirati za stalni profesionalni razvoj, ki ga avtorica vidi kot vseživljenjski proces. Navaja (ibid.: 6), da tisti učitelji, ki vidijo sebe kot osebo, ki se nenehno razvija, podpirajo rast in razvoj tudi drugih kot tudi šole kot celote.

Učiteljev stalen profesionalni razvoj je torej nujen, če šola slediti spremembam in pripraviti učeče se na potrebe trga dela in svet, v katerem živimo in bomo živeli. Danes ima učitelj tudi več možnosti za izbiro učnega okolja in sicer doma ali v tujini.

Mednarodno sodelovanje in profesionalni razvoj učiteljev

Evropski programi s področja izobraževanja in usposabljanja s svojimi mehanizmi učiteljem omogočajo profesionalni razvoj preko mednarodnih aktivnosti. Program Erasmus+ je profesionalni razvoj učiteljev postavil v osrednje mesto in v ta namen ponuja učiteljem številna učna okolja. Nudi vse tri oblike razvoja, ki jih je za učna okolja za učiteljev profesionalni razvoj opredeli Lieberman (1996, v Flores idr., 2007) :

- a) neposredno učenje/izobraževanje (npr. konference, seminarji, tečaji, delavnice)
- b) učenje v šoli (npr. od kritičnega prijatelja, sodelavcev, preko akcijskega raziskovanja)
- c) učenje zunaj šole (skozi partnerstva, različne delovne skupine ...).

V programu Erasmus+ je profesionalni in osebni razvoj učitelja možen v vseh treh učnih okoljih, vendar vedno v povezavi s tujino. Učitelji imajo možnost udeležiti se številnih strokovnih usposabljanj, konferenc, delavnic, seminarjev v tujini, s področja didaktike, pedagogike, andragogike, oziroma s področja strokovnih znanj. Nudi tudi možnost poučevanja v tujini. Učitelji so lahko vključeni v projektna partnerstva, pri katerih se velik del aktivnosti dogaja v in izven šole ali v lokalni skupnosti. Možnosti pa so tudi s pomočjo virtualnega sodelovanja preko največje skupnosti evropskih šol, ki učiteljem omogoča povezovanje, sodelovanje in izmenjavo mednarodnih izkušenj preko portala eTwinning.

Center redno spremlja vključenost šol v mednarodno sodelovanje in ugotavlja, da se odstotki vztrajno večajo. Prav tako narašča število šolskih učiteljev, ki se odločajo za spopolnjevanje v tujini. Samo v okviru akcije projekti mobilnosti je bilo v razpisnem letu 2016, z namenom izobraževanja in usposabljanja v tujini, načrtovanih 371 mobilnosti učiteljev, v razpisnem letu 2017 pa je ta številka narasla na 590. Na tem mestu velja poudariti, da te številke niso dokončne, saj vse načrtovane mobilnosti še niso realizirane. Običajno je realizacija mobilnosti večja za 20 do 30 odstotkov od načrtovane mobilnosti.

Spremljanje projektov

Z namenom doseganja visoke kakovosti projektov, nacionalna agencija le-te spremlja vsakih 6 mesecev. Pri tem gre za vpogled v vsebinsko izvajanje projekta in finančno porabo. Nacionalna agencija pridobi informacije o projektnem managementu, izvedenih fazah projekta, morebitnih spremembah v projektu, številu realiziranih mobilnosti ipd., poseben fokus pa je na zbiranju informacij o rezultatih projekta, njihovi implementaciji v pedagoško prakso ter širjenju rezultatov. Pogodbeniki projektov doživljajo spremljanje zelo pozitivno, saj tudi njim služi kot eden izmed načinov lastnega spremljanja napredka. Hkrati pa se zavedajo, da se lahko med spremljanjem pravočasno ugotovijo tudi napake, ki jih lahko brez večjih posledic tudi rešijo.

Spremljanje projekta poteka na različne načine, najpogosteje v obliki telefonskega pogovora, osebnega srečanja, pisnega poročanja, v podporo pa je na voljo tudi spletno orodje za spremljanje projektov, t. i. Mobility tool, v katerega morajo pogodbeniki redno vnašati projektne aktivnosti.

Informacije, ki jih nacionalna agencija pridobi s spremljanjem, skrbno beleži v interni elektronski sistem Mobius in so podlaga za končno oceno

izvedenega projekta, poročanja Evropski komisiji, Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport ter številne analize in študije, ki jih nacionalna agencija CMEPIUS izvaja.

Ugotovitve

Šole se povečini zavedajo pomembnosti internacionalizacije v luči krepitev kapacitet institucije za delovanje v mednarodnem in medkulturnem okolju oziroma si želijo odprtosti šole, saj morajo pripraviti njihove učeče se za delo in življenje v takih okoljih, ne glede na to ali bodo šli v tujino ali ostali doma. Hkrati pa prepoznavajo tudi učinke na področju razvoja institucij kot tudi profesionalnega razvoja učiteljev, ki ga prinese sodelovanje v aktivnostih programa Erasmus+.

Učinke je preko številnih spremljanj projektov, razgovorov, poročil in tudi študij ugotavljala nacionalna agencija CMEPIUS. Tako študija učinkov programa Vseživljenjsko učenje na osnovno in srednješolsko izobraževanje z vidika nacionalnih prioritet iz leta 2013 kot tudi Vmesno nacionalno poročilo o implementaciji in učinkih programa Erasmus+ iz leta 2017 sta potrdili pozitivne učinke mednarodnega sodelovanja na delo učiteljev. Že rezultati študije iz leta 2013 so kazali velik doprinos mednarodnega sodelovanja k odprtosti in fleksibilnosti učiteljev (Sentočnik, 2013). Ob pogledu na to trditev z distance lahko rečemo, da je to predpogoj, da se mednarodno sodelovanje sploh zgodi, na drugi strani pa so taki učitelji nujno potrebni za uvajanje kakršnih koli sprememb v razred in na šolo. Sicer so bili največji učinki zaznani na krepitev medkulturnih kompetenc in profesionalni razvoj učiteljev. Kriterije, ki kažejo na slednje, lahko razdelimo v tri kategorije, in sicer: vpliv na razvoj lastnega pedagoškega dela, osebni razvoj in organizacijske spretnosti učiteljev.

Po mnenju anketiranih ravnateljev so bili visoko ocenjeni kriteriji, ki kažejo na »sam način poučevanja in pripravljenost spreminjati delovno prakso ... « (Pajnič idr., 2017), kot so uporaba novih materialov in vsebin, motiviranost učiteljev za uvajanje sprememb in novosti, uporaba raznolikih metod in oblik poučevanja, seznanjenost z novimi oblikami in metodami, poznavanje tujih didaktičnih okolij in usposabljanje učiteljev v uporabi novih metod in oblik dela. Zanimivo je, da so ravnatelji v študiji 2017 bolj pozitivno ocenili kriterije, ki doprinašajo k razvoju pedagoškega dela učiteljev kot v študiji 2013, kar kaže na pozitivne učinke ukrepov nacionalne agencije, ki je dolga leta spodbujala in usmerjala učitelje v vključevanje mednarodnega sodelovanja v razred, v redni pouk. Poleg tega pa je izva-

janje projekta časovno manj zamudno, če so vsebine in aktivnosti dobro domišljene in vključene v redne dejavnosti. »Individualna spopolnjevanja učiteljev koordinatorjev največ prispevajo k širjenju njihovega pedagoškega znanja ter tudi k njihovi večji odprtosti do sprememb, ker si lahko novosti ogledajo v praksi in se o njih tudi pogovorijo z učitelji v tujini (Sentočnik, 2013)«. Vnašanje novih načinov poučevanja ter novih materialov in vsebin v jedro učnega procesa – razred je bilo še bolj pozitivno ocenjeno v primeru dela učiteljev v e Twinning projektih (CMEPIUS, 2015).

Drugi sklop doprinosov mednarodnega sodelovanja na delo učiteljev kaže krepitev organizacijskih veščin učiteljev, kar sta potrdili obe študiji programa EU (2013 in 2017) ter tudi Študija učinkov programa e Twinning na šolsko izobraževanje v Sloveniji (Lenc idr., 2016). E Twinning projekte sicer smatramo kot administrativno manj zahtevne projekte, pa vendar je doprinos vodenja in organizacije dela le-teh primerljiv s projekti programov EU. Ta ugotovitev je pomembna tudi iz vidika zmožnosti in sposobnosti vodenja timov, »kar predstavlja pomemben doprinos k razvoju njihovih voditeljskih sposobnosti, ki postanejo nepogrešljive z uvajanjem inovativnih načinov vodenja šol in s projektno timsko organizacijo kolektiva« (Fullan, 2004; Rupar in Sentočnik, 2006, v Sentočnik, 2013).

Nenazadnje in nič manj pomembno pa mednarodno udejstvovanje doprinaša k osebni razvoju učiteljev. Kriteriji, ki kažejo na to, so usposabljanje učiteljev v znanju tujih jezikov, usposabljanje učiteljev v uporabi IKT, razvoj računalniških veščin in socialne kompetence učiteljev. Prva dva kriterija sta bila opazno bolj pozitivno ocenjena s strani podeželskih učiteljev. Zadnja dva pa so boljše ocenili učitelji osnovnih šol (Sentočnik, 2013). Komunikacija v tujem jeziku s kolegi partnerji je bila večkrat poročana kot mejnik k organizaciji učenja tujega jezika na šoli za učiteljski tim ali kar celotno šolo. Nemalokrat so učitelji koordinatorji poročali o izboljšanju odnosov med učitelji in učenci, o večjem učnem uspehu sicer šibkejših učencev in o izjemni dodani vrednosti mednarodnega vključevanja še posebej pri socialno šibkih učencih.

Ne glede na prepoznavnost učinkov pa se velik del učiteljev še vedno premalo zaveda, kaj pridobijo z vključenostjo v mednarodne aktivnosti. To potrjuje dejstvo, da pri diseminaciji projektov večinoma govorijo ali pišejo o aktivnostih samih, ne pa o učnih izidih, znanjih, ki so jih usvojili in lahko spremenijo njihovo pedagoško prakso. Na podlagi teh ugotovitev sta si avtorici prispevka postavili kot prvi cilj ravno ozaveščanje udeleženi učiteljev v mednarodne aktivnosti o pridobljenih kompetencah (skri-

tih in vidnih) ter spodbujanje k implementaciji usvojenega znanja, kompetenc in veščin v lastno pedagoško prakso. Seveda pa učitelj ni le del svojega razreda, ki ga poučuje, temveč tudi del šole in širše skupnosti, zato je pomembno, da znanje širi in deli tudi izven svojega razreda. V tem primeru govorimo o širši diseminaciji projektnih rezultatov, ki na dolgi rok prinesejo tudi učinke na sistemski oziroma nacionalni ravni.

Literatura

- Flores Assunção, Maria, R. Rajala, A. M. Veiga Simao, A. Tornberg, V. Petrović, I. Jerković. »Learning at Work. Potential and limits for professional development.« V *Making a Difference. Challenges for Teachers, Teaching and Teacher Education*, ur. John Butcher in Lorraine McDonald, 141–156. Rotterdam/Taipei: Sense Publisher, 2007.
- Klemenčič, Eva. *Vmesno nacionalno poročilo o implementaciji in učinkih programa Erasmus+*. Ljubljana: CMEPIUS, 2017.
- Krek, Janez in Mira Metljak. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Zavod za šolstvo, 2011.
- Lenc, Andreja., M. Žagar Pečjak, U. Šraj in M. Abramič. *Študija učinkov programa e Twinning na šolsko izobraževanje v Sloveniji*. Ljubljana: CMEPIUS, 2016.
- Marentič Požarnik, Barica. »Profesionalizacija izobraževanja učiteljev – nujna predpostavka uspešne prenove«. *Vzgoja in izobraževanje* 31, št. 4 (2000a): 4–11.
- Obran, Monika in Milena Ivanuš Grmek. »Profesionalni razvoj učiteljev razrednega pouka«. *Revija za elementarno izobraževanje* 1, (2010): 19–32.
- Pajnič, Neža, Andreja Lenc in Urška Šraj. »Razvoj evropskih programov sodelovanja na področju izobraževanja in usposabljanja ter učinki teh aktivnosti«. *Vodenje v vzgoji in izobraževanju* 2, št. 37 (2017):135–158.
- Sentočnik, Sonja. *Študija učinkov programa Vseživljenjsko učenje na osnovno in srednješolsko izobraževanje z vidika nacionalnih prioritet*. Ljubljana: CMEPIUS, 2013.
- Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu. Izboljšanje kakovosti izobraževanja učiteljev, 2007. <https://publications.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/1470f875-50bb-4331-a41d-9f1783d1b09c/language-sl>.
- Valentič Zuljan, Milena. »Modeli in načela učiteljevega profesionalnega razvoja.« *Sodobna pedagogika* 52, št. 2 (2001):122–141.

Valentič Zuljan, Milena. Profesionalne poti pedagoških delavcev. Vršac: Visoka škola strokovnih studija za obrazovanje vaspitača »Mihailo Palov«, 2012.

Čok, Lucija in Cveta Razdevšek-Pučko. *Zelena knjiga o izobraževanju učiteljev v Evropi: kakovostno izobraževanje učiteljev za kakovost v vzgoji, izobraževanju in usposabljanju: tematsko omrežje o izobraževanju učiteljev v Evropi*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, 2001.